

DISSERTATIO
IVRIS PVBLICI GERMANORVM
SISTENS
THEORIAM GENERALEM
DE
CAVSIS IVSTITIAE
ET
POTESTATE IVDICIARIA

1789
M 111
QVAM
SVB PRAESIDIO
VIRI
PERILLVSTRIS ET CONSVLTISSIMI
D. DAN. NETTELBLADT,
POTENTISSIMO BORVSSORVM REGI A CONSILIIIS INTIMIS,
ACADEMIAE FRIDERICIANAE DIRECTORIS,
ET
FACVLTATIS IVRIDICAE ORDINARII,
DIE IV. IVLII MDCCLXXXIX.
DEFENDET
AVCTOR
IO. GOTTL. LEBERECHE HOFFMANN,
LIGNITIO - SILESIVS.

HALAE,
FORMIS VIDVAE CVRTII



CICERO

DE ORAT. LIB. I.

Si esset — cognitio iuris magna ac difficilis, tamen utilitatis magnitudo deberet homines ad suscipiendum discendi labores impellere.

VIRIS

ILLVSTRIBVS, EXCELLENTISSIMIS, CONSVLTISSIMIS,

AMPLISSIMIS

REIPVBLICAE LIGNICENSIS

DIRECTORI

CONSVLIBVS

SYNDICO

CAMERARIO

ET

SENATORIBVS

PATRIAE PATRIBVS

SVISQVE FAVTORIBVS, ATQVE PATRONIS

AETERNVM VENERANDIS

SPECIMEN

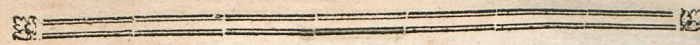
HOCCE IVRIDICVM

TANQVAM

VITAE ACADEMICAЕ IVSTE PER-
ACTAE GRATIQVE ANIMI
DOCUMENTVM

SVMMA CVM OBSERVANTIA OFFERT

AVCTOR



[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

L. B.
S.

Inter gravissimas Iurisprudentiae doctrinas atque accuratori disquisitione nequaquam indignas, ea quoque, ut fert mea sententia, iure numeranda est, qua prima principia causarum iustitiae et potestatis civilis iudiciariae continentur. Quae doctrina, tum iure romano in germaniam introducto, tum superioritate territoriali in illa enata, multis modis est mutata, quod respiciendum est ei, qui illam bene perspicere cupit. Licet vero non desint scripta quae huc referri possunt; tamen mihi videor opus haud plane inutile suscepisse, dum hoc in libello theoriam generalem de causis iustitiae et potestate iudiciaria proponere studui. Si enim tota doctrina de causis iustitiae et potestate iudiciaria exhaurienda, specialiora de causis iustitiae et de potestate iudiciaria,



diciaria, id est, de potestate iudiciaria reipublicae seu civitatis, quoad feuda, crimina et sacra addenda fuissent, quod ob temporis angustiam et nimiam prolixitatem fieri haud potuit. Ceterum sedulo praecavere studui, limites inter iurisprudentiam theoreticam et practicam non turbari; dum, licet detur iurisprudentia practica publica, tamen nec ad eam, nec ad alias partes iurisprudentiae practicae pertinentes veritates, ad iurisprudentiam publicam, tanquam partem iurisprudentiae theoreticae, referri debeant.

CA.

CAPVT I.
DE CAVSIS IVSTITIAE.

§. 1.

Inter varios in iure obuenientes *causae* significatus, praecipue is notandus in quo sub *causae* nomine venit, rerum status cuius occasione aliquid definiendum seu determinandum est, et hic est is, in quo causa sumitur, si loquimur de causis iustitiae (Iustitzsachen, Rechtsfachen, Parteisachen). Quoad causam in hoc significato sumtam vero a se inuicem distingui possunt et debent 1) ipse rerum status, cuius occasione aliquid definiendum est, id est, *causa ipsa*; 2) id ipsum, quod occasione causae definiendum est, id est, *punctus nunc definiendus*; 3) ii, quorum est definire seu determinare quod definiendum seu determinandum est. Conf. DN. PRAESIDIS Erörterungen einiger einzelnen Lehren des deutschen Staatsrechts, num. VII. §. 4. nota a. Quae cum ita sint, facile patet, causas ex triplici fundamento diuidi posse, licet hic non nisi de earum diuisione ex primo et secundo fundamento agendum sit.

§. 2.

Pro diuersitate causae ipsius, causae vel tales sunt quas causas *iuridicas* appellare liceat, vel tales non sunt. Is enim status rerum ipse, qui causam ipsam constituit, vel concernit iura et obligationes, vel non, indeque in priori casu optimo iure *iuridicae causae* dici possunt: in posteriori casu vero ita dici non possunt. Praeterea et pro diuersitate puncti definiendi causae diuidi possunt, in iuridicas et quae tales non sunt, in eodem sensu, prout nimirum punctus definiendus vel iura et obligationes concernit, vel non.

§. 3.

§. 3.

Mitto causas quae causae iuridicae non sunt, dum causae iustitiae, de quibus hic agendum, sint species causarum iuridicarum. Prout vero causae in eo significato in quo mihi de iis sermo est, *generatim* pro diuersitate causae ipsius, vt et puncti definiendi in species diuidi possunt: ita et idem speciatim locum habet, quoad causas iuridicas, indeque ante omnia dicta diuersa diuisionis fundamenta, ad causas quae sunt iuridicae causae applicanda sunt.

§. 4.

Quod itaque attinet diuisionem causarum iuridicarum quoad causas ipsas seu in se spectatas, huc referri potest duplex causarum iuridicarum diuisio, nimirum diuisio earum in I. *publicas* et *priuatas*, prout iura et obligationes, vel statum publicum, siue internum siue externum, concernunt, vel non. II. In *ciuiles*, *feudales*, *criminales* et *ecclesiasticas*, prout, siue caeteroquin sint vel publicae vel priuatae, iura et obligationes quae concernunt, vel nec feuda, nec crimina, nec sacra: vel aut feuda, aut crimina, aut sacra concernunt. Licet vero haec quadrimembris diuisio facili negotio reduci posset ad bimembres diuisiones, praeferenda tamen prior, quoniam DN. PRAESIDIS V. Cl. quem hic sequor, systemati vniuersae iurisprudentiae positivae Germanorum magis accommodata est, quippe qui totam iurisprudentiam positivam theoreticam, prout naturalem, diuidere solet in ciuilem, feudalem, criminalem et ecclesiasticam, sub ciuili vero comprehendere, tam publicam, quam priuatam siue ciuilem stricte sic dictam iurisprudentiam, et publicam subdividere in publicam stricte sic dictam et ius gentium ad gentem germanicam applicatum.

§. 5.

Sequitur causarum iuridicarum diuisio secundum punctum definiendum. Est ea haec, quod sint, vel *causae iustitiae*, vel *non*. Licet vero causae iuridicae in se spectatae semper concernant iura et obligationes, quoad punctum definiendum tamen non semper concernunt eum, seu punctus definiendus non semper est is: huius vel illius iura et obligationes definiri, quae
ei

ei secundum ius per leges; vel legitimam hominum dispositionem iam constitutum, competunt. Quod si nunc ponis, causam iuridicam secundum punctum definiendum consideratam, esse hanc; huius vel illius iura et obligationes, secundum ius iam constitutum, defini, habes causam iuridicam quae *causa iustitiae* est. In casu opposito vero causa quoad punctum definiendum considerata, causa quidem iuridica dicenda, si alio modo iura et obligationes concernit: at *causa iustitiae* dici nequit. Sic e. g. causa novam legislationem concernens, talis causa iuridica est, quae non est causa iustitiae.

§. 6.

Cum opposita contra se opposita clarius, ut aiunt, elucescant, ante omnia definiendum: an male, vel bene, causis, quae causae iustitiae non sunt, *causae politicae* seu *causae regiminis* opponantur? Nullo modo hoc admitti posse iam dudum alii monuerunt; inter quos praesertim notari merentur Perillustris Camerae imperialis Assessoris FR. ALB. CONST. NEVRATH in diss. sistente: *Observationes nonnullas de cognitione et potestate iudiciaria in causis, quae politicae nomine veniunt.* Erlang. 1780. nec non Ill. IO. BERNH. EICHMANN in den *Erläuterungen des bürgerlichen Rechts nach Anleitung des hellfeldischen Lehrbuches der Pandecten*, vierter Theil, S. 309. seqq. qui posterior non solum variis exemplis illustravit differentiam inter causas iustitiae et politicae, sed et, quoad litteraturam, scripta recentissima et minutissima, quae huc faciunt, allegavit indeque in iis hic recensendis mihi otium fecit. Inter haec scripta etiam obuenit FLOERKII Schediasma: *Erörterung der Rechtsfrage: ob und wie ferne Polizeisachen vor die Iustiz-Kollegia gehören etc.* in quo scripto laudatus Auctor imprimis differentiam inter causas iustitiae et sic dictas causas politicae constituere et illustrare studuit. §. III. verbis. „Dahingegen die Iustiz- oder „Gerichtssachen, welche auf Handhabung der Gerechtigkeit in Privat- „angelegenheiten oder Parteisachen gehen, nur den Nuzzen oder Schaden „einzelner Personen, oder das Mein und Dein betreffen, zum Gegen- „stande haben. In §pho antecedente causas politicae ita definit: Die Na- „tur und Eigenschaft der Polizeisachen bestehet eigentlich darinn, das „solche das gemeine Wesen, entweder des ganzen Landes, oder einer Stadt, „oder auch nur eines Fleckens oder Dorfes, oder sonst eine Gemeinde „oder Zunft im Ganzen betreffen, und dahin gerichtet sind, das ver- „nünftige und kluge Anstalten auch durch Gesetze und Verordnungen „nach

„nach Beschaffenheit der izeigen und künftigen Umstände, der Nuzzen
 „entweder des ganzen Landes oder einer besondern Stadt, Gemeinde u. f. w.
 „befördert werde. In welchem Fall der Vorteil des einen oder andern
 „Unterthans, Bürgers, Einwohners oder andern Mitgliedes, dem Nuzzen
 „vieler, nemlich des ganzen Landes, Stadt, Gemeinde u. f. w. billig nach-
 „zusezzen, weil dieses sich in der allgemeinen Regel: *Salus publica fu-*
 „*prema lex esto, gründet.*“ Quod praeterea attinet speciatim rempubli-
 „causarum politiae quaerenda est, vt sint vel causae iustitiae et politi-
 „tiae, prout in Roma veteri ad Praetorem aut ad Aediles et in graecis
 „ciuitatibus ad Agoronomos spectant quoad cognitionem. Observan-
 „dum tamen est, omnes magistratus olim Romae praetores vocatos et ad
 „plenam reipublicae administrationem institutos fuisse, vt GERH. NOODT
 „*de iurisdic. et imperio Lib. I. Cap. I — V. emuleauit.* Aediles e contra-
 „rio curarunt administrationem rei politicae, seu vt CICERO *de Lgg. III.*
 „3. inquit: *Sunt aediles curatores vrbs, annonae, ludorumque solem-*
 „*nium.* Ast tamen negari nequit, aediles instructos fuisse iurisdictione
 „nisque dicendi facultatem habuisse; licet inde colligi nequeat, admi-
 „nistratiōi rei politicae haud praefuisse aediles et decisionem causarum
 „rem politicam concernentium ad eos non spectasse.

§. 7.

Quod dictam est de causis politiae causis iustitiae non opponendis,
 valet etiam suo modo de causis regiminis. Nolo hic repetere, quae
 DAV. GEOR. STRUBEN in noto tractatu: *Gründlicher Unterricht von Regie-*
rungs- und Justizsachen, hac de re congestit; sed tantum paucis monere
 quid de hac re sentiam. *Causae regiminis* in sensu latiori dicendae sunt
 omnes causae, quae concernunt exercitium cuiuslibet potestatis, inpri-
 mis potestatis civilis reipublicae. Est itaque diuisio causarum in causas
 regiminis et quae tales non sunt, diuisio causarum qua talium, non vero
 earum quoad punctum definiendum (§. 1.) qualis est diuisio causarum
 in causas iustitiae et quae tales non sunt (§. 5.) Hinc fluit, nequitiam
 admitti posse causis iustitiae opponi causas regiminis; sed potius causae
 iustitiae sunt species causarum regiminis in dicto sensu latiori causarum
 regiminis; dum, qui in causis iustitiae punctum in iis definiendum defi-
 nit, omnino exercet potestatis iudiciariae quandam partem. Vnde, si
 res

res omnis ab ovo, vt aiunt, repetenda, haud dicendum: causas vltimo modo concernentes iura obligationesque, et sic causae iuridicae (§. 2.) sunt, esse vel causas iustitiae, vel causas politiae, aut eas esse, vel causas iustitiae, vel regiminis. Potius dicendum est, causas iuridicas, vel ipsum statum publicum (die Staatsverfassung) concernere, vel non, et tam priores quam posteriores causas iustitiae esse quidem posse, aut non semper tales reuera esse. Caeterum hac de re conferri meretur, lectu dignum scriptum, quod prodiit Lipsiae 1787 sub titulo: *Versuch über die Rechte des Kaisers bei Streitigkeiten der Reichsstände, über ihre Staatsgerechtsame in Verhältniß zur Verfassung des Reiches im Ganzen* von FRID. HULD. CARL SIEGMANN. Praefertim huc faciunt verba, quae pag. 73 obueniunt, sequentia: „Es ist sehr natürlich, daß Staatsrechtsstreitigkeiten den Reichsständen, bloß um dieser Eigenschaft willen, der richterlichen Gewalt nicht entzogen sind. Nach dem wahren Begriffe von Justizsachen haben nicht etwan nur einige, von ihrem Gegenstande, so oder so benannte, Sachen diese Eigenschaft, sondern es kann iede Sache, zu welcher Gattung sie in Rücksicht auf ihren Gegenstand überhaupt, nur immer gehören mag, in Ansehung des auszumachenden Punktes zur Justizsache werden, wenn dieser letztere Rechte und Verbindlichkeiten betrifft, welche Iemand nach bereits vorhandenen Gesetzen zusehen. Man drückt sich aber daher eben nicht sehr richtig aus, sondern giebt vielmehr zu einer Verwirrung in Begriffen Anlaß, wenn man die Justizsachen den Polizei- Lehns- und Regierungssachen entgegen sezt, und sie dergestalt zu einem von diesen ganz abgeforderten Sachengeschlechte erheben will. Eine Sache kann, nach ihrem Gegenstande überhaupt betrachtet, die Polizei- Lehns- und Staatsverfassung betreffen, mithin eine Polizei- Lehns- oder Staatssache seyn, und dennoch zugleich als Justizsache in Betracht kommen, sobald nur das, was ietzt dabey auszumachen ist, Rechte und Verbindlichkeiten betrifft, welche auf den schon vorhandenen Polizei- Lehns- und Staatsgesetzen beruhen. So wenig indeffen Reichsständische Staatsgerechtsame, so oft es darüber zum Widerspruche kommt, darum, weil sie in der Staatsverfassung ihren Grund haben, ausser der obertrichterlichen Gewalt des Kaisers liegen; so sind wir nun doch hierdurch allein noch bey weiten nicht berechtiget, die Anwendbarkeit derselben in solchen Rechtsfällen, ohne Einschränkung und nähere Bestimmung, zur Regel anzunehmen. Es ist leicht zu denken, daß eine Sache eine Justizsache seyn, und dessen ungeachtet nicht zur richterlichen Entscheidung gelangen kann. Dies ist der Fall in allen Rechtshändeln, wo die dabey interessirten Theile keinen

„gemeinschaftlichen Richter anerkennen, dessen Aussprüche sie sich zu unterwerfen gezwungen wären. Aus der Eigenschaft einer Justizsache folgt „nur die Möglichkeit der richterlichen Entscheidung, nichts kann dazu „gelangen, was seiner Natur nach sie nicht leidet; aber die wirkliche „Anwendung derselben auf den Rechtsstreit hängt erst von der Existenz „eines höhern Richters der Parteien ab; denn von Compromissen ist hier „die Frage nicht. „

§. 8.

Haec sufficiant quoad causarum iustitiae denominationem et causas iis contradistinguendas. Definitionem earum quod attinet, eas non ab omnibus eodem modo definiri, immo vulgo plane negligi in compendiis iuris publici, constat. Meam §. 5. obuiam definitionem sic paucis illustrandam esse censeo. Dum in ea loquor *de huius vel illius* iuribus et obligationibus, hoc ea potissimum mente fit, vt sub his verbis comprehendi possint tam singulorum hominum, quam personarum moralium, sicque corporum et collegiorum, iura et obligationes. Porro *iuris* in definitione mentio fit in eo sensu, quo et leges et hominum legitimae dispositiones sub se comprehendit. De iure *constituto* vero loquor, vt excludatur ius constituendum, sicque punctus definiendus non esse debet ius per legem legitimam hominum dispositionem constituendum. Aliorum definitiones causarum iustitiae sub examen vocare, vix opus esse iudico. Interim tamen nonnullarum allegatio haud superflua mihi esse videtur. MOSERVS in Tr. *Von den kaiserlichen Regierungsrechten und Pflichten*. Cap. XV. §. 18. ait: „Justizsachen „sind Fälle, darin der Kaiser angerufen wird, dem Ansuchenden gegen den „oder die Beklagte Recht angedeihen zu lassen, oder sonst etwas zu thun, „wozu eine richterliche Autorität erfordert wird; darinn mithin der Kaiser „nicht thun oder unterlassen kann, was er will, sondern sein Amt verrichten „mufs; und zwar nicht nach eigener Willkühr, sondern nach Maßgabe „der in Deutschland hergebrachten Rechten. Ferner gehöret hierher, „was der Kaiser von freien Stücken, von tragenden obertrichterlichen Amtes halber, thun kann oder solle, wenn er auch nicht darum angerufen „wird. EICHMANNVS l. c. p. 304 ad quaestionem ibi motam: „Was sind „Justizsachen? respondet: die Regierungssachen im weitläufigsten Verstande sind *entweder* von der Beschaffenheit, dafs hier auf bereits vorhandene Gesezze, um Läsionen oder Verlezungen abzuhalten oder gut zu „ma-

„machen, oder gebührend zu ahnden, nach erfolgter Prüfung angewendet werden sollen, oder nicht; sondern sie haben sonst ausserdem das Wohl des Ganzen zum Gegenstande. Im ersten Fall heissen sie Iustizsachen; im zweiten Regierungssachen im eigentlichen Verstande. Letztere werden auch Polizeisachen, in weitläufiger Bedeutung, genannt, und im engeren Sinn diejenigen, welche besonders die allgemeine Sicherheit, Bequemlichkeit, Bevölkerung, Gesundheit, Industrie und Nahrung betreffen, und nicht, wie auch aus der Einteilung der Regierungssachen sich ergibt, in die Definition der Iustizsachen fallen; denn auch diese betreffen gewissermassen dergleichen Gegenstände.“ *Sit iudicium penes lectorem, quae harum definitionum praeferenda. Ego propria in causa iudex esse nolo.*

§. 9.

An et quanam dentur species causarum iustitiae? si quaeritur, varias earum dari species negari nequit. At, cum non sit huius loci tales species causarum iustitiae hic explicari, quae pertinent ad iurisprudentiam practicam, veluti quod sint, vel causae *summariae* vel *ordinariae*, nec non vel *contentiosae*, vel *voluntariae* iurisdictionis causae, de iis hic non agendum. Licet porro causarum iustitiae aliae sint per supra dicta §. 3. *ciuiles*, aliae *feudales*, aliae *criminales*, aliae *ecclesiasticae*, nec harum specierum vltior explicatio ad hanc theoriam generalem referri potest; sed de iis in specialibus iurisprudentiae partibus, nimirum iurisprudentia ciuili, feudali, criminali et ecclesiastica agendum. Multo minus huc referri et pro specie causarum iustitiae haberi potest, ea administratio iustitiae, quam MOSERVS appellat *Staatsiustiz* in commentatione: *Von der Staatsiustiz, besonders in Absicht auf Deutschland.* Regensburg 1773. in qua praefertim loquitur de administratione iustitiae in relatione ad singulos casus considerata, eamque §. 2. ita describit: „Zwischen streitenden Parteien heisst Staatsiustiz, wenn ein Richter oder Landesherr aus Staatsursachen etwas thut oder unterlässt, das den ordentlichen Rechtsregeln nach nicht seyn sollte, und das er nicht würde gethan haben, wenn ihm die Staatsursachen nicht dazu bewogen: mithin bestehet solche, in Administration der Iustiz, oder Applizirung der Rechte auf besondere Fälle, und dem Gebrauch der richterlichen Macht zu solchem Ende.“ Quae cum ita sint, facile patet, MOSERVM hic potius loqui de modo quodam decidendi casus in foro, quam de specie causarum iustitiae, idemque etiam de causis, in qui-

quibus locum habet sic dicta decisio causarum quae fit pro auctoritate, quorum pertinet alia MOSERI commentatio: *Von den kaiserlichen Machtprüchen, Frankfurt 1750.* dicendum Quod itaque attinet diuisiones causarum iustitiae quae ad theoriam generalem doctrinae de causis iustitiae referri possunt, et saltem alicuius momenti sunt, non datur alia, praeter hanc, quod vel tales sint, quae, licet veri nominis causae iustitiae sint, tamen decisio earum per iudicis sententiam fieri nequeat, vel tales non sint, sicque non nisi amicabilem compositio locum habeat, de qua videatur SEGMANN l. c. Sect. III, p. 203. seqq.

CAPVT II.

DE POTESTATE IVDICIARIA.

§. 10.

Absoluta theoria generali de causis iustitiae, sequitur theoria generalis de potestate iudiciaria, sub quo nomine venit ea pars potestatis ciuilibis, quae versatur circa causas iustitiae, sicque specialis pars potestatis ciuilibis reipublicae germanicae est. In hac dissertatione iuris publici germanorum vero tantum loquor, de potestate iudiciaria, quoad tales causas iustitiae, quae sunt causae iustitiae *ciuiles*, dum reliquae, sicque feudales, criminales et ecclesiasticae causae iustitiae, et specialia quae has causarum iustitiae species tantum concernunt, ad ius publicum referri nequeant, cum ius publicum sit pars iurisprudentiae ciuilibis, sicque ad iurisprudentiam feudalem, criminalem et ecclesiasticam remitti debeant. Cum vero summa diuisio potestatis ciuilibis iudiciariae sit haec, quod sit vel *potestas iudiciaria summa seu imperialis* (Reichsjustizhoheit, unabhängige Gewalt in Justizsachen) vel *potestas iudiciaria subordinata*, (abhängige Gewalt in Justizsachen) vtraque haec potestas separanda et priori absoluta, ad posteriorem progrediendum est.

MEM-

MEMBRUM I.

DE POTESTATE IUDICIARIA SUMMA
SEV IMPERIALI.

§. II.

Quoad summam potestatem iudicariam distinguendum est, inter eam quae *Caesarea* dicenda (kaiserliche Justizhoheit) et *Vicariorum imperii tempore interregni*. (Vicariats-Justizhoheit.) Inter has species potestatis iudicariae summae vero praesertim prior notanda, vnde in theoria generali prior posteriori praemittenda est.

SECTIO I.

DE POTESTATE IUDICIARIA CAESAREA.

§. 12.

Haec potestatis iudicariae species, secundum ea, quae in *Systemate elem. iurisp. natural.* Dn. PRAESIDIS, V. Cl. §. 1376 — 1392 obveniunt, mutatis mutandis facile in ordinem redigi possunt. Hunc in finem, quae ibi dicta sunt de potestate iudicaria, ad potestatem iudicariam Caesaream applicanda, ita, vt vbique notetur quid secundum ius publicum positivum iustum sit.

§. 13.

Quod si nunc hac via incedendum, ante omnia de I) *singulis partibus potestatis iudicariae caesareae agendum.* Viam hic monstrant, quae §.

§. 1378 — 1381. *Syst. element. iurisp. natur.* Dn. PRAESIDIS obueniunt, secundum quam agendum de potestate iudiciaria caesarea, quoad, iurium et obligationum, tam immediatorum, quam mediatorum ciuium germaniae, 1) *constitutionem*, et de, quae huc pertinet, potestate suppletoria imperatoris de qua exstat CHRIST. FRID. BREYERI *diff. de potestate augustissimi suppletoria*, utpote parte potestatis iudiciariae necessaria. Tubingae 1772. 2) *immutationem*; 3) *persecutionem*, ita vt vbique, quae ibi dicta sunt secundum ius publicum vniuersale quoad quemlibet superiorem, applicanda ad imperatorem tanquam superiorem germaniae. Addenda praeterea, quoad 4) *conseruationem* iurium et obligationum, iura caesarea quae huc faciunt, sicque de conseruatoris et protectoris agendum, tumque quae l. c. §. 1381. obueniunt, quoad limites naturales potestatis iudiciariae superioris, in applicatione ad potestatem iudiciariam caesaream euoluenda sunt.

§. 14.

His absolutis vterius progrediendum ad II) *singula potestatis ciuilibus Caesareae generalis iura, ad rem iudiciariam imperii applicata*, de quibus, quoad ius publicum vniuersale conferri meretur Dn. PRAESIDIS *Syst. iur. nat.* §. 1583 — 1589. vbi quoad potestatem *executoriam* (§. 1383 — 1388.) *rectoriam* (§. 1388.) et *inspectoriam* (§. 1389) primae lineae dictae sunt. Licet vero, quod attinet *rectoriam* et *inspectoriam* potestatem, prior sub se contineat potestatem *legislatoriam* et *mandandi* quoad causas iustitiae, et posterior varii generis iura, praesertim *ius vistandi*, quoad rem iudiciariam; hae doctrinae tamen non sunt tanti momenti, vt, me iudice, opus sit, in hac theoria generali de potestate iudiciaria Caesarea ad specialiora descendere, et singula Caesarea iura recensere. Subsisto itaque hic, quoad *rectoriam* et *inspectoriam* potestatem Caesaream ad rem iudiciariam applicatam. Ast, quod attinet *executoriam* potestatem, hic non subsistendum, cum, si ea applicatur ad rem iudiciariam imperii, inde originem trahunt doctrinae de *iurisdictione caesarea*, vt et de *iudiciis imperii*, quae tanti momenti sunt, ut in hac theoria generali de potestate iudiciaria caesarea magis euoluendae sint. Hinc non possum non, antequam ad alia progredior, ea qua fieri potest breuitate, de *iurisdictione caesarea, iudiciis imperii* et *potestate executoria caesarea* stricte sic dicta specialiora quaedam addere.

§. 15.

§. 15.

Iurisdictionem caesaream, quod attinet, ante omnia monendum, quoad eam duplicem theoriam a se invicem distinguendam esse, nimirum eam, in qua *generatim* de iurisdictione agendum, et eam, in qua ea addenda sunt, quae *speciatim* spectant ad iurisdictionis germanicae eas species, de quibus in systemate iurisprudentiae publicae Germanorum tractari debet, sique non remitti possunt ad systemata iuris feudalis, criminalis et ecclesiastici. Ad ea, quae generatim praemittenda sunt, refero, quae quoad ius romanum de differentia inter iurisdictionem atque imperium, tam merum, quam mixtum, futuro ICTO scitu necessaria sunt, tumque de iurisdictione germanica, quoad generalissima principia addenda sunt, quae ad ea referri possunt. His praemissis, speciatim de iurisdictione germanica summa, et quidem ea, quae sub *Caesareae iurisdictionis* nomine venit, agendum, et sub hoc nomine ab ipsa *potestate iudiciaria summa Caesarea* distinguenda, tractandum; haecque theoria ea est, quae est huius loci, dum de reliquis speciebus infra suis locis agendum est. Licet vero hic ad specialiora descendere non liceat, non possum tamen non monere; divisionem iurisdictionis criminalis in sublimem et subalternam, quidem non plane reiiciendam, at tamen superfluum esse, dum sic dicta sublimis iurisdictione sit ipsa potestas iudiciaria, et sola sic dicta subalterna iurisdictione, sit tale ius, quod iurisdictione dici potest, quippe quae est ius, ab eo, qui habet potestatem iudiciariam adquisitum, quod concernit potestatis iudiciariae exercitium. Caeterum adhuc notandum, iurisdictionem, de qua hic, secundum dicta, tantum agendum, et iurisdictione imperialis summa Caesarea dicitur, diuidi non posse, in iurisdictionem *administratorem* et *patrimonialem*, sed sua natura potestatem iudiciariam summam Caesaream.

§. 16.

Progredior ad iudicia instituta in republica, quorum finis est tanquam explicatio iurisdictionis, qui iudicii significatus est, inter varios, is, qui huius loci est. Et hic, prout in doctrina de iurisdictione *generales* doctrinae, a magis specialibus separandae sunt. Quoad generales doctrinas de iudiciis vero, varii significatus iudicii in sensu iuris romani, hoc loco explicandi sunt, additis iis, quae generatim de iudiciis secundum ius germanicum dicenda

ceda sunt. His praemissis vero, in *specialiori* de iudiciis tractatione, hic de iudiciis, ad explicationem iurisdictionis germanicae summae Caesareae constitutis, quae iudicia imperii summa Caesarea dicenda, agendum. Sunt ea, vel *stabilia* seu *ordinaria*, vel *non stabilia* seu *extraordinaria* iudicia imperii. Priora sunt, vel *suprema iudicia imperii*, veluti consilium imperiale aulicum, et Camera imperialis, vel *iudicia imperii subalterna*, veluti iudicia provincialia Caesarea. Posteriora sunt, vel *iudicia austraegalia*, vel *alia iudicia vi commissionis Caesareae talia*. His praemissis, ad doctrinam de *fori competentia quoad iudicia imperii*, progrediendum, cum iudicium, in relatione ad causas iustitiae ei subiectas, vel non, consideratum, dicatur *forum*, quod vel *competens*, vel *incompetens* forum est. Ad ius publicum itaque referri debet doctrina de *fori competentia*, eaque quoad iudicia imperii hoc loco explicanda est.

§. 17.

Quod attinet *potestatem executorialiam stricte sic dictam* quae quoad causas iustitiae potestatis iudiciariae summae Caesareae et ex ea fluentis iurisdictionis imperialis, pars est. Cum vero hic in generali theoria de potestate iudiciaria subsistendum sit, et specialia per se pateant, non nisi hoc moneudum, doctrinam de concursu circularum imperii ad eam, hic non negligendam esse.

§. 18.

His absolutis sequitur III) *doctrina de obligationibus subditorum potestati iudiciariae respondentibus*, quae in iure publico vniuersali l. c. §. 1390 — 1392 obuenit. Inter tria capita huius doctrinae, de primo potissimum, quoad potestatem iudiciariam summam Caesaream notandum, illud concernere arduam doctrinam de *via facti* in germania licita, quae eo magis curatius tractanda, quo magis ab ea dependet, quid iustum sit, quod *viam facti* in causis iustitiae ecclesiasticis, licet hac de re non in iurisprudencia publica; sed in iurisprudencia ecclesiastica, agendum.

SECTIO II.

DE POTESTATE IUDICIARIA SUMMA
VICARIORVM IMPERII.

§. 19.

Cum in Germania detur potestas iudiciaria summa duplex, quarum altera est ea, quam absolui quoad theoriam generalem sub nomine potestatis iudiciariae summae Caesareae: sequitur altera, quae itidem potestas iudiciaria summa est, at Caesarea dici nequit, quoniam ea est, quae competit tempore interregni Vicariis imperii. Est haec diuisio, quantum scio, noua, et miror FRID. GVIL. TAFINGERVM in *Diff. de suprema in imperio romano germanico iurisdictione tempore interregni* Tub. 1755, huius diuisionis ne verbo quidem mentionem fecisse. Hoc non obstante tamen eam defendo, tanquam in ipsa rei natura fundatam adaequatam et vtilem diuisionem. Quae cum ita sint, et vt theoria generalis doctrinae de potestate iudiciaria sit completa, absoluta theoria de potestate iudiciaria summa Caesarea, in completo systemate iurisprudentiae publicae Germanorum, theoria de hac potestate iudiciaria summa Vicariorum imperii addenda, vel saltem, quod consultius esse iudico, in ea huius speciei mentio facienda ipsa tractatio vero, ad doctrinam de regimine Germaniae tempore interregni, remittenda.

§. 20.

Caeterum in hac theoria generali de potestate iudiciaria quoad hanc eius speciem, siue theoriam de potestate iudiciaria summa Vicariorum imperii, plura non addenda esse existimo, quoniam theoria generali de potestate iudiciaria summa Caesarea praemissa, facili negotio determinari potest, in quo haec theoria cum ea conueniat, nec ne. At tamen, varias dari differentias inter vtramque speciem potestatis iudiciariae summae, negari non potest.

DE POTESTATE IUDICIARIA
SUBORDINATA.

§. 21.

Constat per supra §. 10. dicta, potestati iudiciariae summae nunc absoluta, opponendam esse alteram, quae sub nomine *subordinatae potestatis iudiciariae* opponitur summae. Licet vero haec potestas vulgo dici solet potestas iudiciaria *territorialis* (die gerichtliche Gewalt des Landesherrn; Landeshoheit über das Gerichtswesen) tamen pro magis concinna habenda prior denominatio, quoniam dici nequit, non nisi dominis territorialibus eam competere.

§. 22.

Licet sit, quoad *partes* et *species* potestatis iudiciariae subordinatae Germanorum: ut et *ordinem* secundum quem doctrinae ad eam pertinentes se inuicem subsequi debent, in systematica iuris publici Germanorum tractatione magna inter utramque speciem conuenientia; tamen nec defunt quaedam differentiae de quibus paucis agendum.

§. 23.

Quod attinet *species* et *partes* potestatis iudiciariae subordinatae, cessat hic diuisio potestatis iudiciariae summae in Caesaream et Vicariorum imperii potestatem iudiciariam summam, prout per se patet; nec huc trahi possunt, quae quoad territoria ecclesiastica fede vacante locum habent. Ast, cum dentur sic dicta *territoria subordinata*, quoad ea locum habet diuisio potestatis iudiciariae, quae aliquam similitudinem habet cum dicta diuisione. Porro quoad *iurisdictionem*, *iudicia* et *fori competentiam*, varia obueniunt, in quibus differunt potestas iudiciaria summa et subordinata, quae vero non sunt huius loci.

§. 24.

§. 24.

Quod porro attinet *ordinem* doctrinarum secundum quem potestas iudiciaria subordinata in systemate iuris publici tractanda, ea non quidem solet, aut tamen potest et debet, eodem modo et ordine tractari, secundum quem potestas iudiciaria summa Caesarea per dicta in antecedentibus tractari potest et debet.

§. 25.

Cum itaque, prout ex dictis patet, causae iustitiae intuitu potestatis iudiciariae Germanorum, fere in omnibus conveniant, siue concernant potestatem iudiciariam summam, siue subordinatam, et ea in quibus differunt non sint tanti momenti, ut in hac theoria generali de iis pluribus agendum sit huic specimini subscribo,

Tantum.

CLARISSIMO DOMINO

AVCTORI ET RESPONDENTI

P R A E S E S.

Finis coronat opus. *TVVM*, quod nunc finis opus, erat in nostra academia, studiis operam dando et intellectus culturam promouendo, colligere eruditionis thesaurum. Hoc opus *TVVM* nunc finitur cum publico, quod edis, eruditionis *TYAE* specimine; sicque finis *TYAE* vitae academicae est omnino talis qui coronat opus. Gratulor itaque *TIBI* ex animo de corona, quoad hoc opus *TVVM* nunc finitum, obtenta, eoque magis ex animo, quoniam, proh dolor! sunt, quorum idem opus finis non coronat, sed potius —. *TY* nunc, studiis academicis feliciter et cum laude finitis, redit in patriam, et opus aliud perficiendum suscipis, quod, quoad finem in alio sensu sumtum, multiplex esse potest, qualecunque vero sit aliud opus a finito diuersum, et illud, ut spero, finis coronabit. Sic eris felix, quod opto: et ut mei memoriam nunquam deponas, est id quod peto. Dabam d. IV. Iul. MDCCXXXIX.

VIRO

VIRO

RESPONDENTI
 PRAENOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
 AMICO SVO DILECTISSIMO
 AMICO SVO AMANTISSIMO

DOMINO RESPONDENTI

S. P. D.

CAROLVS FRIDERICVS STRECKENBACH,

SILESIVS,

OPPONENS.

Quaelibet occasio, TIBI, amice dilectissime! confiteri, quanti TE existimem, mihi semper exoptata fuit; quid inde suavius mihi occurrere potuit, occasione opportuna, quae hodie mihi se offert, TE publice testificandi, amoris, amicitiaeque meae? Ast huic gaudio dolor se immiscet, penitendo, TE paucis diebus nos esse relicturum, et in patriam rediturum. Attamen post breue temporis spatium, fors, quod nunc nobis iubet, ut diuersa petamus, nos in ruris paternis sociat. Redeamus inde! Amice suauissime, in patriam, eruditione solidissima instructus, et persequere, quam ingressus es vitam, quippe quae ad virtutis templum optimum quemque ducit. Collige ibi fructus diligentiae et eruditionis TVAE, quos grata nostra communis patria TIBI iam parat. Benignissimum inde numen faueat semper coeptis TVIS, et TIBI omnes felicitates, summosque honorum gradus praebet, quae virtus TVA meretur. Sis felix, ubi sis; — viue quod minime dubitandum, in ornamentum Silesiae, et amore atque amicitia TVA semper mihi faue. Vale! et nunquam mei sis immemor. Dabam Halae d. IV. Iulii MDCCLXXXIX.

PRAE

PRAENOBILISSIMO ATQVE ORNATISSIMO

RESPONDENTI

AMICO SVO DILECTISSIMO

S. D.

E. G. MENZEL, OPPONENS,

SILESTVS,

CAROLVS FRIDERICVS I. V. STRECKENBACH

Maximopere gaudeo, quod me hodie TVAE diligentiae lactitaequae huius
 dies testem et participem volueris, quo me aduersarium TVAE doctae
 dissertationi constituisi. Non expectes, quod laudibus meis quas mereris TE
 prosequar. Specimen eruditiones TVAE, quod hodierno die eruditorum iudicio
 submittis, loco probationis est et sufficit, satis probat TE in hac abna Musarum
 sede talem TE praebuisse, qualem nos omnes praebere oporteret. Nihil reliquum
 mihi esse videtur quam quod TIBI fausto laetaeque appreces, utque in rebus TVIS
 felix fortunatusque sis, ex intimo animi mei optem. Scimus virtutem prae-
 mia sequi, quamobrem et ego spero, TIBI in posterum ad vitam beatam susti-
 nendum nihil defuturum esse. Reliquum est ut me benevolentiae et amicitiae
 TVAE quam maxime commendem. Dedi Halae in mense Iulii MDCCLXXXIX.

Halle, Diss., 1788-91

ULB Halle

3

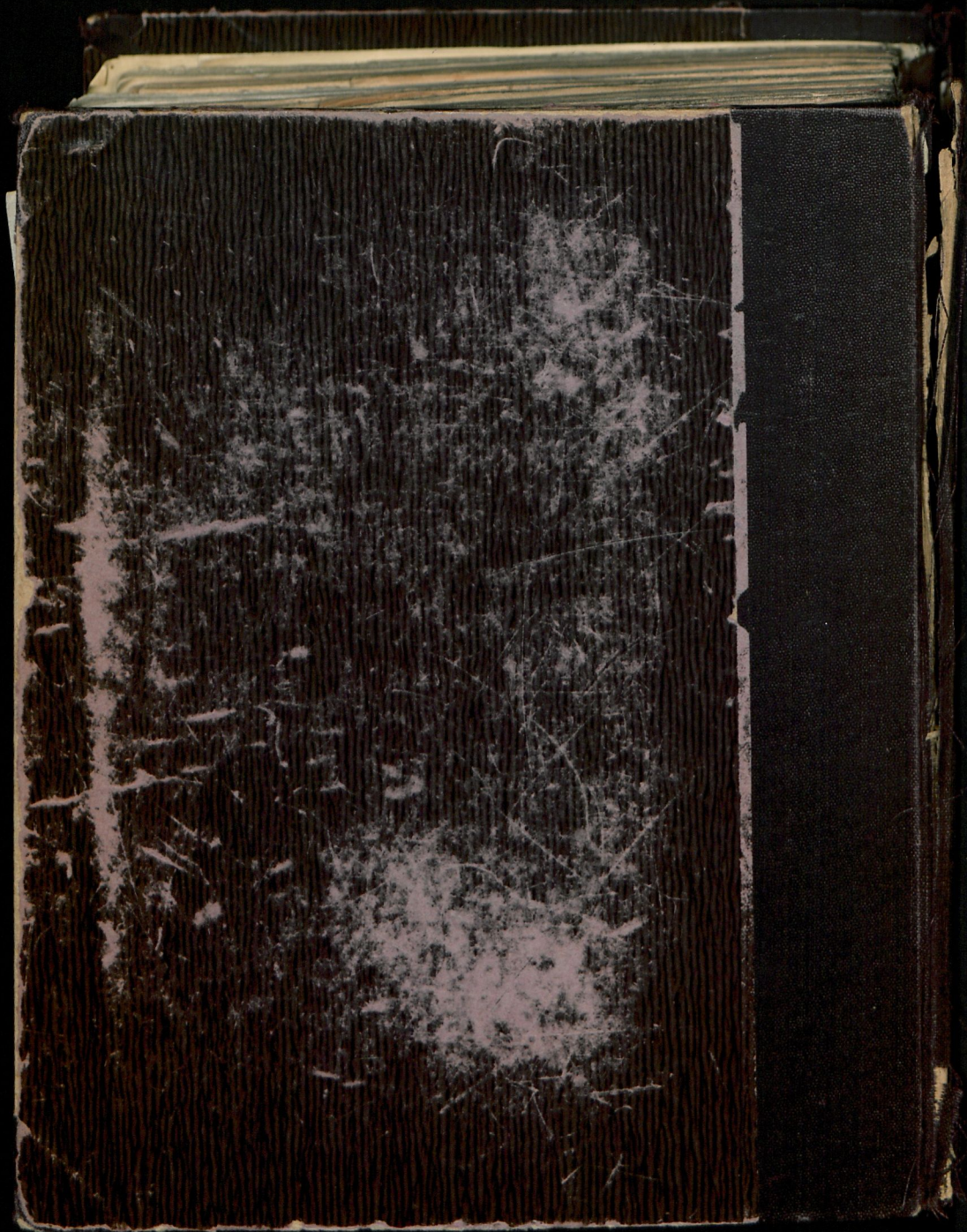
001 967 045



Sb.

v. 178







DISSERTATIO
IVRIS PVBLICI GERMANORVM

1789

SISTENS
THEORIAM GENERALEM
DE
CAVSIS IVSTITIAE
ET

POTESTATE IVDICIARIA

M 10

QVAM
SVB PRAESIDIO
VIRI
PERILLVSTRIS ET CONSVLTISSIMI
D. DAN. NETTELBLADT,
POTENTISSIMO BORVSSORVM REGI A CONSILII INTIMIS,
ACADEMIAE FRIDERICIANAE DIRECTORIS,

ET
FACVLTATIS IVRIDICAE ORDINARIJ,
DIE IV. IVLII MDCCLXXXIX.

DEFENDET
AVCTOR
IO. GOTTL. LEBERECHE HOFFMANN,
LIGNITIO - SILESIVS.

HALAE,
FORMIS VIDVAE CVRTIL

